

Fülig Jimmy és társaik

A diáknevek és a kutatók

A fiatalok játékos, terem-tőkevé számos formát ölt-het: ezek egyike az önkényes névadás. A fiatalok bizony „keresztelő” természetűek. A legtöbbször semmitmondó anyakönyvi neveket szemben olyan neveket alkotnak, amelyek gyakran szemléletesen fejezik ki — legtöbbször persze társaik — testi-lelki tulajdonságait. A kutatókat is foglalkoztatja az iskolai ragadványnevek — diáknevek, kamasznevek — tipológizálása, és hosszú megfigyelés, gyűjtőmunka után gyakran rendszerezik is az erre vonatkozó érdekességeket.

Egybehangzó a vélemény: ebben a sajátos névadásban az elsődleges szerepet a diákság tréfálkozókedve játsza. A kamasznév a fiatalok játékos, kötekedő, tréfacsinaló kedvének, a serdülőkor túlbujánzó képzeletének

szüleménye. Oka ugyanúgy lehet a gúnyolódás, mint a kedveskedés, vagy a bosszantás. Az apró, alacsony növésű diákok természetesen a Tökmag, Csöpi, Tojás, Pesztonka nevekre számíthatnak leginkább. Tüskés, bozontos vagy éppen vörös gyerekek a Sündisznó, Gőndör, esetleg Róka becézésben részesülnek. A soványak ne csodálkozzanak a Csontos vagy a Cincula néven, a kövérek számára azonban bővesebb a választék: Dagó, Dóme, Hajas, Gombóc, Pocó, Pókhasú, Szalonna lesz a legtöbbször. A kreolbőrű srácok és lányok Füstös, Kormos, Néger vagy Brazil névre hallgathatnak. A folyton nevetőket Fülig Jimmynek, az indultatos, hirtelenharagúakat Pulykakakasnak, a macacsokat Tökfejűnek, a sokbeszédűket rendszerint Kofának becézik. Sajátos mozgású fiatalokra utal a

Tigyi-Tötyi és a Csámpás kifejezés.

Kell-e haragudni ezekért a diáknevekért? A névadás feltétlenül őszinte, de gyakran tapintatlan is. És a legérzékenyebb életkorban bizony nem minden fiatal töl el boldogsággal társaik „reá akasztott” ragadványneve. Hosszú-hosszú évek után azonban, mint minden, ezek az emlékek is megszépülnek. Érettségi találkozókon szinte el sem képzelhető, hogy egymást a hajdani diaktársak ne a kialakult becenevén szólítsák. Tisztes nagyapák, tudósok, komoly államférfiak csapják ilyenkor hátba egymást, mondván: Isten hozott Fejenagy, mi van veled Vaddisznó, hogy megy az életed Papagáj? És Bütyök, Csöpi, Egér, Fácán, Patkány, Mutyúrke, Bendó, Mackó meg Medvebocs — ilyenkor már megbocsátóbb.

Ki volt Lugosi Béla?

Egy évvel ezelőtt olvashattuk, hogy egy amerikai szennvedélyesen gyűjtő adatokat a régebbi hollywoodi rémfilmek híres szereplőjéről, a magyar származású Lugosi Béláról. Kuczka Péter tollából jelent meg ez a híradás, mely szerint Forrest J. Ackerman az illető gyűjtő, aki Lugosi személyére vonatkozó mindennemű emléket kutat mindenütt, ahol csak a művész megfordult.

Az idevonatkozó legújabb eseményeknek élve vágva, hadd áruljuk el, hogy Lugosi Béla 1910—11-ben volt a szegedi színház tagja, Almássy Endre igazgatása alatt. A rendkívül tehetséges, fiatal drámai színész a Rómeó című szerepében mutatkozott be a szegedi közönségnek, s ezt követően egymás után aratta sikereit klasszikus és modern szerepekben. Szegedről a budapesti Magyar Színházhoz került, majd onnan a Nemzeti Színház szerződtette. A Tanácsköztársaság idején a Színészek Országos Szakszervezetének lett főtitkára, s e tevékenységében nagy szerepet játszott az ország színházainak átszervezésében, amiért 1919 őszén emigrálnia kellett. Előbb Bécsben, majd Berlinben játszott főként filmszerepeket, s végül, 1921-ben az Egyesült Államokba került, s Hollywoodban telepedett le, ahol egymás után aratta — lehet mondani: „beskatulyázva” — az akkor nagy népszerűségnek örvendő rémfilmek főszerepeiben (Drakula, Vámpír stb.) sikereit — 1956-ban bekövetkezett haláláig.

Nem tudjuk, hogy a fent említett Mr. Ackerman kiscsoda, de a napokban szerkesztőségünkben megjelent Mr. Robert Cremer, a kaliforniai Berkeley egyetem tanára azzal, hogy e sorok írójához utasították Pestről, hogy Lugosi Béláról szerezzen adatokat.

Cremer professzor elmondta, hogy Lugosi Béla életéről bibliográfiát, illetve egy tanulmányt akar írni, s ehhez, a már meglévő, kint beszerzett adatokon kívül szüksége lenne a szegedi, és az ezt megelőző életére vonatkozó adatokra, mert most, jóval a halála után is, rendkívül nagy az érdeklődés Amerikában a kiváló magyar származású művész életútjáról. Elmondta, hogy amikor Lugosi megérkezett Amerikába, magyar színtársulatot szervezett, s azzal bejárta az összes magyarlakta nagyvárosokat. Előadásait mindentűt Madách: Az ember tragédiájával kezdte (természetesen Ádám szerepében ő), majd az akkor divatos magyar szerzők (Molnár Ferenc, Bródy Sándor, Herczeg Ferenc stb.) műveit

mutatta be, de nem hanyagolta el Shakespeare-t és a többi klasszikusokat sem. Ezután került a hollywoodi filmgyárhoz, ahol előbb kisebb szerepeket, majd később az összes grand-gignol darabok főszerepeit ő kapta meg. E szerepekben Boris Karloff volt a vetélytársa, de Lugosit sokkal tehetségesebbnek tartották, s dacára annak, hogy a közönség más szerepekben is szívesen látta volna, a filmgyárak úgy szólnak beskatulyázták a rémfilmek főszerepeire. Budapesten a Színházi Intézetben és a Filmtörténeti Intézetben — mint mondotta — nem sikerült sok adatot szereznie, s így került Szegedre.

Elmondta a rendkívül meggyőző, fiatal professzornak, hogy a művész Lugoson 1882. okt. 20-án született, majd iskolai befejezése után a szülői háztól Resicára szökött, ahol a vasgyárban dolgozott. Innen Szabadkára került, és két évig a vasútnál volt alkalmazásban. Ezután lett színész, s a rendelkezésére álló adatok szerint 1901-ben Pesti-Jhász Lajosnál kezdte a pályát, innen Polgár Károly, majd Krecsányi Ignác társulatához került, és 1910-ben szerződött a szegedi színházhoz. Főbb szerepei itt: Rómeó, Hamlet, Manfred (Byron), Tell Vilmos (Schiller), Ocskay brigadéros (Herczeg) és Molnár Ferenc Ördög című

darabjában János. Mint érdekes epizód, elmondtam Lugosi akkori „peches” szegedi bemutatkozását. A Rómeó című szerepében mutatkozott be, sikeresen, majd ezt követően Molnár Ördögének János szerepe következett. A színész az első lépést sem tudta megtenni, mert a színpadra lépésekor megbotlott a küszöböt helyettesítő vaspántban, és teljes hosszában végigvágódott. Nemcsak a nézőtérben, de a színpadon is kitört a nevetés. És amikor az első felvonás után tapsra a színészek kijöttek a függöny elé, szegény „megbotlott” művésznek a fejként alig elpirulva, mélyen meghajlva fejét, köszönt meg a tapsokat. A színpadon a közönség egyhangú véleménye ez volt: „Szegény, már a bemutatkozásokor elbukott Szegeden.”

Nem így történt! Ez a „bukás” a világhírre vezetett.

Ezután Robert Cremer mondta el még, hogy a könyve előreláthatólag jövő év májusára kerül a közönség elé, s terve az, hogy a könyv alapján filmet készítenek Lugosi életéről, s a forgatás nagy részét a lehetőség szerint magyar színészekkel, főként Szegeden szeretnék elkészíteni.

Jenő István

Pásztor Ferenc:

Véletlenül katona

2.

— En ne lássam meg a Montmartreit, ne lássam többé Elysée-t, Zsan Tót, Zsanó, érti? Magyarul Zsanó. Úgy mint Pierre, vagy Juques. Világos. Maga van Pierre, Pista? Vagy mi?

— En Lukács vagyok — szíszegi pulykára váltan az öreg, és legszívesebben képen törölné ezt a Zsanót, de nem teheti. Még fogdával sem fenyegetheti.

— Te vagy Lukács... Lukácskám, érted, ez van nekem névem. Zsan Tot. Érted, Lukács mőszi...

— Ne tegezz, te taknyos...

Most aztán elszabadul a pokol. Az öreg örmester esztendőkor során sok szemtelen újoncnak bement rá ezen a kis ajtón, de ilyen arcpírítón pófátlannal még életében nem volt dolga. Oda is állította elsőnek, éppen az ajtó elé. Amint kinyílt a fehér ajtó, még lódított is egyet rajta, hogy csak ott álljon meg a bizottság elnöke előtt. Az elnök megnézte magának az elsőt. És szórakozottan kérdezte a nevet.

— Zsan Tot.

Az elnök hunyorított:

— Ivott?

— Nem vagyok szomjas... Nem kell...

— Nem azt kérdeztem. Van magában valami?

— Bennem? Mi volna?

— Maga részeg?

— Nem részeg... En Zsan Tot vagyok. Születtem Párizs, lakhelyem volt Mont Valerien 22. Előtte Yvryben... Avenue Voltaire 22.

— Leheljen rám!

Az elnök — egy idős örnagy — áthajolt az asztalon, és a meztelen Zsanó síkkes mozdulat kísérletében lehelt a képébe. De csak bagószagot és fokhagymaillatot, ami egy darab falusi kolbásztól származott. Még a vonatban kapta, és könnyezett tőle. Ekukálja is magát.

— Pardon, nem volt alkalmam toalettet csinálni...

— Idefigyeljen, maga himpellér, ha nem részeg, akkor viselkedjen tisztességesen, mert úgy lecsukatom a szemtelenségéért, hogy beleződül! — hadarta az elnök, és helyére zótytyent.

— Ajaj — sopánkodott Zsanó. Félig franciául, félig magyarul kezdte mondani:

— Tudtam, tudtam, barátom, Pierre is így járta. Hiába mondta neki Marcell, fogja be pófáját, nem fogta be, hanem pófázott, vitték Marseille-be. Mehetek Marseille-be. Tudtam, hogy ez vén sergent nem ért magyarul.

Ékes franciasággal kezdte szidni a sorsát, hogy ő nem tehet róla, hogy nem tudja, mi a részeg. Legalább illumináltan kérdezett volna az elnök, de az is csak olyan értetlen.

— Mit motyog maga? — nézett oda a dokornó, mire Zsanó sebes mozdulattal betakarózott — a két tenyerével.

— Pardon, nem akarok semmit. Csak nem megyek Marseille-be... Nincs légió. Pierre kapta malária ott.

Az öreg örmester már kétségbeesett képet vá-

Ionok és közérzet

Az időjárás hatását az élő szervezetre tulajdonképpen már évszázadok óta ismerik. Régen keresték a valódi biológiai hatóanyagot, az úgynevezett biotropfaktort, amely elsősorban befolyásolja az időjárási hatások kialakulását. Közismert, hogy a levegőnek számos olyan elektromos sajátossága van, amely az életfunkciókat befolyásolja. Ezek között szerepel az ionizáció is. A levegőionok olyan gázmű, vagy szilárd anyagi részecskék, amelyeknek elektromos töltésük van. Ez lehet pozitív és negatív. Normális viszonyok között a levegőben a pozitív és negatív ionok aránya minimálisan tér el egymástól, a minimális pozitív iontűlsúly van jelen, tehát a pozitív és negatív töltések részecskéinek hányadosa egynél valamivel nagyobb.

Az Országos Reuma- és Fizikoterápiás Intézet igazgató főorvosa, dr. Kérdő István elmondta, hogy a kutatások kiderítették a különböző időjárási helyzetekben a pozitív, vagy negatív iontűlsúly kialakulását, amelynek egyik oka az időváltozások mutatózó élettani reakció. Ez a körülmény, valamint a fizikális gyógy módok fejlődése tette lehetővé a mesterségesen előállított pozitív, vagy negatív töltésű levegő, illetve más gázok belelegzésével végzett gyógykezelést. Mint mondotta, Németországban már a 30-as években kísérletet végeztek a negatív elektromos töltések szervezetbe juttatásával, így többek között a magas vérnyomást gyógyították ezzel az eljárással. Sokirányú kísérletet végeztek pozitív és negatív ionokkal Csizsevskij, aki kimutatta az ionbelegzés befolyását a vér, vagy reakciójára, mely pozitív ionbelegzésnél savi, negatív ionok belégzésénél lúgos irányú eltolódást mutatott.

Az utolsó évtizedben elsősorban a Szovjetunióban és az Egyesült Államokban foglalkoztak az aeroion-terápiával, így elsősorban az idült légúti betegségekre, a tüdőasztma, szénanátha, továbbá a végtagokban egyre gyakoribb vegetatív idegrendszer működési zavarainak gyógyításával. Magyarországon e kezelési eljárás elterjedését lehetővé teszi a MEDICOR Művek legújabb konstrukciója, amely olyan szerencsésen sikerült — mondja Kérdő doktor —, hogy viszonylag kis területen mellet — megfelelő koncentrációban tud ionokat előállí-

tani, anélkül, hogy működése közben az iontermelésnél elkerülhetetlenül keletkező melléktermék, az ózon, a megengedett mennyiséget meghaladja.

Az Országos Reuma- és Fizikoterápiás Intézet területén működik a magyar MEDICOR Művek kísérleti részlege, ahol műszakiak és orvosok együttműködésével alakították ki az ionizátorok különböző típusait. A kísérletekben több más intézmény munkatársai is részt vesznek, együtt végzik az élettani és terápiás kísérleteket.

Az eddigi eredményeket bizonyítják, hogy 1972. szeptemberben Budapesten tartották meg az „Aeroion-terápiás szimpozium” tudományos konferenciáját, amelyen a világ minden részéből a legtekintélyesebb tudósok foglalták össze az eddigi eredményeket, és a további kutatási feladatokat. A kísérletek azt is bebizonyították, hogy a negatív töltésű részecskének igen kiváló a csirálantató hatásuk, így például a negatív ionokat termelő készülékekkel ellátott műtőben a csíraszám a megengedett határ alá csökken, ugyanakkor még kánikulai melegben is igen kedvezően javítja a műtőszemélyzet közérzetét, idegállapotát.

Az ORFI-kórház igazgató főorvosa végezetül rámutatott arra, hogy az ionizáció

egy másik alkalmazási területe a légkondicionálás. Számos kísérlet bizonyítja, hogy zárt helyiségekben — különösen a fűtés időszakában — a pozitív ionok száma a negatívok többszörösét is eléri. Ilyen körülmények között fokozódik az idegrendszer feszültsége, csökken a figyelemkoncentráció, emelkedik a vérnyomás, és gyorsabban kóvetkezik be a kifáradás. Az ilyen kedvezőtlen klímát ma már könnyen normalizálni lehet negatív ionizátorok alkalmazásával. Ez vonatkozik a gépkocsik utasterére is, ahol a pozitív ionizátorok alkalmazásával idegrendszerére gyakorolt kedvezőtlen hatás miatt, még a közlekedés biztonságát is veszélyeztetheti, növelheti a baleseti veszélyt.

A fő közlekedési útvonalakon, forgalmi csomópontokon — főleg a csúcsgoragalom idején — négy-ötösztörőse emelkedik a pozitív iontűlsúly. Hasonló a helyzet az ipartelepek közelében is. Eppen azért célszerű, ha minél szelesebb körben alkalmazást nyer a hazai gyártásban előállított ionizációs berendezés, amely már nagy érdeklődést keltett a világ számos országában.

Az aeroion-terápiát nem csak a korszerű gyógyászatnak nyújt segítséget, hanem alkalmazása az emberek életkörülményeit is gyökeresen megváltoztatja.

V. A.

Talajjavítás gépesítéssel

Az emberiség jelenleg 15 millió négyzetkilométer földterületet művel meg. Ugyanakkor történelme folyamán mintegy 20 millió négyzetkilométert tett tönkre. Napjainkban is érvényesül ez a folyamat, évente ezernyi négyzetkilométer esik ki a mezőgazdasági termelésből. A termőföldet „megeszik” a városok, az utak, a repülőterek, de tönkreteszik a porviharok, az erózió, a helytelen gazdálkodás, és még sok más tényező is.

A bioszféra maga teremti meg, és szabályozza az élő szervezetek létfeltételeit. A növényvilág nemcsak fontos alkotórésze a bioszférának, hanem eredménye is hosszú fejlődésének. A termőtalaj évezredek alatt alakult ki, mégpedig olyan körülmények között, amelynek ma már

nem léteznek. És éppen ezért — mert ezek a körülmények nem állnak fenn —, a természetlenné vált földek nem tudják visszanyerni termőképességüket. Itt már csak az segíthet, ha az emberiség mesterséges úton hajtja végre a rekonstrukciót, szigorúan tudományos alapon. A felpuszták és puszták termőképességének visszaállításánál két elengedhetetlen kell megküzdni: a vízhiánnyal és a sófelesleggel. Bonyolult, de hatékony eljárás a termőképesség visszaadására az öntözés mellett az alagsóvezés, a talaj átmosása. A talajjavítás természetesen csak magas fokú gépesítéssel oldható meg gazdaságosan: exkavátorok, bulldozerek, traktorok, és sok más technikai eszköz segítségével.

gott, és egyre közelebb húzódott az elnök örnagyhoz. Őt ismerté legjobban, hisz a keze alatt már egy hadsergényi katonanadrágot osztogatott ki ilyen legényeknek.

— Örnagy elvtárs, jelentem — suttogta közelről az örmester. — Jelentem, nekem az az érzésem, hogy ez hibbant egy kicsit. Ne éljek, ha nem dilis!

A dokornó közelebb ántette Zsanót, mosolyogva nézett rá, mint lépeget, de látszik, hogy szívesebben bújná a sarokban álló fehér spanyolfal mögé.

Még ez hiányzott szegény fejének. Az örmestert csak kibírta valahogy, mert mégiscsak férfiember, nem kíváncsi, nincs olyan kedves, pihés nyaka, mint ennek a dokornónak. A hangja pedig, akár a csengő.

— Parlez vous francaise?

— Oui madame!

— Maga francia?

— Tulajdonképpen magyar vagyok, de mégis francia. Az apám Yvryben dolgozott, emigráns volt. En ott születtem, francia iskolában tanultam, nem szívesen beszéltek otthon magyarul, mert az emigráció sem volt veszélytelen az apámra nézve, én aztán így maradtam magyarnak, aki alig tud magyarul. Most térünk haza fél esztendőre. Nehezen értetem meg magam.

Csodálatosan világos lett minden. Legalábbis a dokornó előtt, de az örmester úgy bámult a keszeg Zsanóra, mintha valami csodabogár lenne.

— No, ez furcsa, de menjen csak, mondja a nevet.

— Mondom... fordította magyarrá a szót. — Zsan Tot.

— Nem úgy — mosolygott a dokornó. — Tóth János.

(Folytatjuk.)